

Pentek Zdzisław, rec. książki: Piotr Wróbel, *Dubrownik w latach 1358–1526. Organizacja przestrzeni*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2011, ss. 431+1 nlb., mapy, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 2011, t. 18, s. 189-190.

<https://doi.org/10.14746/bp.2011.18.17>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54673>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

bch.amu.edu.pl

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

RECENZJE

Piotr Wróbel, *Dubrownik w latach 1358-1526. Organizacja przestrzeni*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2011, ss. 431+1 nlb., mapy.

Historia Republiki Weneckiej panującej na Adriatyku przez kilka dobrych stuleci doczekała się licznych opracowań, tłumaczeń, przyczynków i analiz. Gorzej natomiast było z Dubrownikiem leżącym na wschodnim wybrzeżu Morza Adriatyckiego. Nie miał on, aż dotąd, należytej polskiej publikacji, choćby o fragmentach jego historii, mimo iż stanowi ważne miejsce na mapie nie tylko wybrzeża Adriatyku, ale i w pewnym okresie czasu symbol istnienia chrześcijaństwa w tej części świata. Autor książki – dr hab. Piotr Wróbel – już wcześniej sygnalizował zainteresowania właśnie tą częścią Europy z okresu schyłku średniowiecza i prognozy czasów nowożytnych. Zatem nie może dziwić, że historię Dubrownika przebadał wyjątkowo sumiennie i z pasją.

Książka składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, wniosków, jednej mapy i trzech planów miasta, streszczenia w języku angielskim, obszernej i imponującej bibliografii oraz indeksów – osobowego i nazw geograficznych. Układ publikacji jest przejrzysty, dobrze skonstruowany, a podejmowane zagadnienia prowadzą czytelnika w świat średniowiecznego Dubrownika oglądanego nie tylko przez pryzmat historii politycznej. Strona konstrukcyjna pracy jest jej dobrą stroną, a czytając ją widać, że Autor w materii, którą pragnął zbadać, poruszał się swobodnie, z łatwością, mając zapewne więcej do powiedzenia, niż to znalazło się w publikacji.

Zbadanie luk w dotychczasowej historiografii – nie myślę tu o polskiej, gdyż poza raptem jedną publikacją o charakterze popularyzatorskim Joanny Rapackiej, nic właściwie nie ma – doprowadziło Autora do konstatacji, że można je wypełnić w oparciu o materiały archiwalne, źródła drukowane i przedstawić osobliwy fenomen, jakim był Dubrownik w latach 1358-1526. Tak więc rozprawa o Dubrowniku w naszej historiografii ma charakter nowatorski, a sposób ujęcia czyni z niej również interesujący dla zagranicznych badaczy zajmujących się problemem. Autor omówił w zarysie historię miasta w okresie 1205-1358, przebadał skład społeczny i ustrój polityczny w czasie zwierzchności węgierskiej (tytułowe lata: 1358-1526). To tytułem dwóch wstępnych rozdziałów. Następne części pracy są interesującym opisem tego, co działo się w Dubrowniku w zupełnie innej, ale nierozzerwalnie związanej z funkcjonowaniem organizmu miejskiego strony. I przyznać należy, że z wielkim powodzeniem Autor poprowadził czytelnika przez lata 1358-1526, spoglądając na Dubrownik i jego okolice w zupełnie inny sposób. Wnikliwa analiza obejmująca skład społeczny, ustrój polityczny, elementy życia codziennego, funkcjonowanie służb miejskich, spraw militarnych, wreszcie obrazy tego, co za miastem i w nim, stały się kluczem do szeregu zawartych nie tylko w konkluzjach (s. 385-390) odpowiedzi. Autor zajął się przestrzenią duchową, czyli organizacją i rolą Kościoła katolickiego w Dubrowniku. W tym miejscu chciałbym podnieść kwestię ewentualnych oddziaływań i wpływów islamskich na miasto oraz jego najbliższe sąsiedztwo w tytułowym obszarze chronologicznym. Piotr Wróbel zauważył wprawdzie zjawisko przemian wyznaniowych (s. 348) pod naporem tureckim na Bałkanach, jednak ten wątek nie został specjalnie wyeksponowany, ani omówiony. Mimo wszystko rodzi się pytanie, dlaczego Dubrownik

okazał się aż tak odporny na wpływy islamu? Po części odpowiedź znajdujemy niejako pomiędzy wierszami, gdyż – zdaniem Autora – pozycja Kościoła w Dubrowniku była ugruntowana i trwała, czemu trudno zaprzeczyć.

Wszystko to oparte zostało na gruntownych studiach źródłowych i osiągnięciach dotychczasowej historiografii (s. 399-420).

Autor uporał się z rozwikłaniem licznych pytań badawczych, które postawił na wstępie: „w jaki sposób Dubrowniczanie zmodyfikowali struktury polityczne po odejściu Wenecjan, aby dostosować się do nowej sytuacji”, „jak działały najważniejsze dla państwa służby”, jak sprawowano urzędy na zajętych terenach, jak wyglądały kwestie religijne, jak zmieniała się przestrzeń prywatna i jak zmieniało się miasto. Przyjęta przez Autora chronologia ma charakter dość orientacyjny, co jest rzeczą oczywistą i sam o tym wspomina (s. 8-9).

Wydaje się zasadne przypuszczenie, że polska historiografia doczekała się rzetelnej rozprawy o Dubrowniku, a jej Autor stał się obecnie najlepszym znawcą historii tego miasta w kraju, a może nie tylko. Na dodatek jest także zapowiedź, że wkrótce otrzymamy dalszą część rozważań o Dubrowniku w oparciu o plony badawcze i dotąd mało znane archiwalia, które zebrał Autor.

Zdzisław Pentek

Zef Mirdita, *Vlasi starobalkanski narod (od povjesne pojave do danas)*, Hrvatski Institut za povjest, Zagreb 2009, ss. 350.

Wołosi to jedna z najbardziej rozpowszechnionych, a zarazem ciągle najbardziej zagadkowych grup etnicznych i społecznych w Środkowej i Południowo-Wschodniej Europie. Problem ich pochodzenia etnicznego, języka, nazwy, statusu społecznego i prawnego, świadomości narodowej i państwowej od dawna budził ogromne zainteresowanie i posiada bardzo bogatą literaturę. Obecność Wołochów od najbardziej na północ wysuniętych stoków Karpat po Peloponez i od Adriatyku po Morze Czarne, ich funkcjonowanie w obrębie rozmaitych organizmów państwowych i w rozmaitym otoczeniu kulturowym powodowały ogromną różnorodność grup wołoskich, przy jednoczesnym zachowaniu pewnych cech wspólnych, nie zawsze zresztą takich samych. Dlatego też przebadanie całej złożonej problematyki związanej z Wołochami jest zadaniem niezwykle trudnym, właściwie niewykonalnym dla jednego badacza, który zmuszony jest dokonywać ograniczeń do pewnych zagadnień czy obszarów.

Historyk chorwacki albańskiego pochodzenia, Zef Mirdita, znajdował się w o tyle dobrej sytuacji, że kierował całym zespołem badawczym, co umożliwiło w miarę szerokie (co nie znaczy jednak, że pełne) potraktowanie problemu. Monografia na temat Wołochów obejmuje szereg zagadnień, takich jak: pochodzenie etniczne, język, funkcjonowanie Wołochów w ramach Bizancjum, państw słowiańskich, Chorwacji, monarchii habsburskiej i Turcji Osmańskiej.

Wypada zacząć od wieloznaczności pojęcia Wołoch, które nie tylko jest nazwą etniczną, ale również odnosi się do niektórych kategorii społecznych, często zresztą różnych w różnych organizacjach państwowych. Ich omówieniu poświęcona jest zresztą większa część pracy.

Samo miano „Wołoch” Autor wywodzi od starożytnych Wolsków, podążając śladem... Jana Długosza, którego przez wieki pod tym względem nie traktowano poważnie. Nie jest to jednak wybór przypadkowy. Zef Mirdita znakomicie orientuje się we wszystkich teoriach dotyczących